

Te Pipiwharaura,

He Kupu Whakamarama.

NAMA 46.

GISBORNE.

TIHEMA 1961.

TE KIRIHIMETE.

E KITE etahi o matou hōia i te māmū nei i TE PIPIWĦARAURA i mna mai i te 25 o ngā rā o Tihema, te Rā Kirihimete, te rā i whānau ai a te Karaiti kā roa tātū kā pahure nei, ko etahi pea heī mui o te Kirihimete, oīra kotahi ano tā matou tangi ki ā koutou katoa ko te mīhi ā te pakeha, ko te mīhi i whakamoīa ketia nei e te tātūnga e te uero Māori, kā kīia "Meri Kirihimete!" E hōia mā, "Meri Kirihimete" ki ā koutou katia ki ā matou ano hoki: ko tōna whakamōritanga iā "He Kirihimete Hari!" Ae, ko tō matou tino liāhia ko tā matou inoi kīa mōhio te Iwi Māori katoa ki te Kirihimete hari kīa kite koutou i te hari pono e pupu ake nei i te ngakau tātū i te ngakau mahaki i te ngakau kua kite i tetahi okiokinga mōna. Oīra ahakoa pehea te mui o tō matou liāhia o tā matou inoi kīa whiwhi koutou ki tenei mea nui e kore rawa koutou e whiwhi ki te kore o koutou ngiriranga e totoro ki te tangā.

Kaore pea te nuinga o te tangata i te mōhio ki te nui o te aroha o te Atua i runga i tana tomonga mai i tana Tama kotahi ki te ao i tana kupu. I te haerenga mai o te Karaiti ki te ao kā whakarewa e iā tōna koreōia i te tūnga matua o tōna Matua, te tino o ngā anahera o te rangi i mahi nei ki ā iā, haere mai ana iā ki te ao, "Heoi whakaitia ana iā e iā ano, kua mau ki te ahua o te pononga, kua meinga kīa rite ki te tangata." (Pipir. 2. 7.) "I rite iā ki te tangata," i whānau, i tūpu, i hīakai, i hīa-īnu, i ngenge, i pouri, i tangi, i hari, i whakapaetekaitia e te tangata, i tukinotia, i mānāe i mate. I heke iho iā i te rangi kīa piki atu ā tātou ki reira, i rawakore iā kīa rangaitia ai tātou, i tangi iā ki ā kata ai tātou, i mate iā ki ā ora ai tātou. I whakatangata ā te Karaiti kīa tātū ai te Atua ki te tangata, kīa tātū ai te tangata ki te Atua. Ko iā te Takawaenga heī taka i waenganui i te tangata i te Atua—

rua ona taha. (1 Tim. 2. 5.) I koreotia e te tangata te nui o te Tiūka rama ko tana hōia i te rama mānūnga i te kakahu māori, kei te pehea rā tātou mo te uīnga ā te Atua i te kik kiko ki ā iā ano. (Hōia. 1. 14.) Engari mo ngā māmū o te rangi he kohanga ā tātou, ngā pōkīa he nui o tātou, tōna ko te Tama ā te Tangata te whai wahi heī takotoranga mo tōna mahūnga. (Mat. 8. 20.) I te rawakore rawa o te Karaiti riro ana mā te tangata ke e mahi he kakahu mōna (Rk. 8. 3).

Kā kitea i runga i te whakatangatatanga o te Karaiti te tino nui o te tangata ki te Atua, ara i nōho te Atua ki roto i te tangata. Kā kitea hoki i runga i te matenga o te Karaiti te utu nui o te wairua o te tangata kotahi ano te utu mo te wairua o te tangata ko te oranga o te Tama ā te Atua (Mt. 20. 28). Kaore pea te tangata i te mōhio ki te nui o te utanga o tōna wairua e tapaea nei ki ā Hatama mo te kore nōho iho.

He tīkanga nui i whakaarohia e te Atua heī take e ora ai te tangata, heoi e te tangata, rīpeneta, tāhūi ki te Atua, mānakohi tōna aroha, whakapono, whakawhīwhīaki ki tana Tama i whānau nei ki te ao i mate nei hoki mōna. Whakahōkia te aroha ki te aroha, ā, e kore e waiho ko te 25 amāke o Tihema heī rā hātinga mōna, engari kā hari kore i ngā rā katoa kā "rite rite ki ngā iā o te rangi i runga i te whemua." (Tim. 1. 21.)

TE RERENGA O TE ORANGA.

Hōhoro tōna, hōhoro tōna te rere ā te awa o te ora.

Ā he poto kōu te rerenga mo tātou katoa.

E rere ana etahi i te ao i te rangimārie.

Ko etahi iā e pōnā ana e te mānāe o te pouri

He tokomaha e mānui ana i te roa o te huarahi.

Ā e kōngi ana kīa tātū ki te okioki.

Oīra e heke tōna mā te tātū o te takawa.

E kore rawa tetahi e mahi i ā iā ki mui.

Ahakoa te tino o te waka i te kahū o te wai.

E totou ana i te pūkanga tangata.

Rite tōna iā tātū ki te wai i whakaritea.

Ko te wahapu o te mate heī taunga mo tātou

TE KEHUA.

E MANU tena koe, te manu whakamau-maharatanga a te iti a te rahi. E hoa e te Etita e whakautu ana ahau i tau panui whakaatu i te putanga o tenei mea o te kehua, i kiia ai he kehua. Ae, maku e whakaatu ki a koe. Engari i taia ano taua korero kehua i mua atu kati kaore he makenu i kitea e au, engari na runga i to whakautu mai, na reira ka whai atu tenei whakaaro ka mea ko korua nga mea kaore ano kia matau noa ki te kehua. Tuatahi, ko to hiahia kia mahue katoa i a matou o tatou whakaaro Maori inahoki na to haerenga ki te kura ka matau koe ki tou mohiotanga pakeha na reira ka kiia e koe te kehua no roto tonu i te hinengaro o te tangata, kaore i waho. E hoa, e tino whakahe ana ahau mo tenei ki a koutou, kaore koutou e whakapono ana ki tenei mea a te kehua. Ko tenei mea ko te kehua kia whakaatu au ki a koutou, ehara i te ingoa hanga noa na te tangata, engari he tino tinana motuhake tonu. E rua nga rerenga o tena mea o te kehua: Tuatahi, he kehua, tuarua he wairua, kati me whakaatu au i te kehua, te tuatahi ko te kehua kia matau koutou ehara i te mea no roto i te hinengaro e ki nei to panui no te roro o te tangata, ka hua a te hinengaro ko nga mea e rongorongo ana e hongu ana e manaea ana. E hoa e wehe ke ana o ena putake mai o te kehua ki a koe. Ki au ko te kehua kei waho tena mea i te tangata, he tinana tonu tona pena tonu me koe me au hoki te ahua o tona tinana. Mehe mea tetahi tangata ka ki he wairua i kitea e au i tenei ra i tenei pa ranei, ka ki atu tona hoa pewhea te ahua? Ka ki mai te mea i kite penei tonu me taua e korero nei. Ko te kehua hoki he wairua ko nga wairua o nga mea e naere atu ana ki te po. Ko nga wairua poke hatana e noho ana i te ao nei, koia enei e haere mai nei ki te whakaatu haere i tona tinana wairua ki te ao ra kehua. Kati e hoa, mo to korero e ki nei koe ko te Maori te iwi kaha atu te kite i te kehua. Ae, e tika ana, te take he iwi whai wairua te Maori, ehara i te penei me to hapu me te pakeha, kaore he wairua ara he kehua mehemea hoki kaore he wairua o te tangata ka rite ki tau e ki nei kai te pohahe nga roro kua makere mai kai raro i tona nohoanga, na reira kaore e matau mo te kehua. He pakeha tetahi iwi kaore e mohio ana he wairua ano tona e whakapono ana he Atua ano tetahi mea, e whakatipatipa ana mo te Atua, penei me to panui whakahe mo te kehua, ara wairua, inahoki tau rawa ki a koe te whakakorenga i tenei mea a te kehua e ki nei koe no to tamarikitanga koe i whangaia ai

o taringa ki te korero kehua tae noa mai ki te wa ka kapi nei tou kauae i te pabau, kati ka whakahoki atu au ki a koe ko koe anake te tangata kei te ki ko te wairua i puta mai i roto o te hinengaro i te roro hoki e ai to panui. E hoa ko te wairua raua ko te kehua i puta he kikokiko a e whawhai ana enei tetahi ki tetahi, te taera e koutou nga mea e hiahia ai koutou. Ko te mea pea e hiahia ana koe ko te wairua anake, e hoa he kehua tonu taua mea te wairua. Kaati iho i konei taku whakaatu i te tikanga o te kehua inahoki e whakateka ana koe ki te anahera i piki nei ki te rangi. Kati iho tena. Ko to hiahia e whakahe ana i nga panui a te Maori e rere atu ana ki te manu ki a Te Pipi. He i e Te Pipi mau e tubi atu kia rongorongo mai nga wahi katoa i te tikanga o te kehua, otira tena ano e whakahe i enei korero engari ki te whakaaro iho kaore he tikanga e whakahe ai Te Pipi i enei korero i runga ake nei. Heoi ma te Atua Wairua tatou e tiaki.

Waiapu.

Na PAT PONAHU.

[Kaore i tino marama nga korero a P. Ponahu mo te kehua, heoi ano ki a ia he tika te kehua he tinana motuhake tonu. Mehe mea he tinana tona pena me tou he aba i kore ai e kitea e etahi tangata? He ahua tinana ano o etahi tangata e kitea ana i te moemoea, otira ehara i te tino tangata, kei roto noa iho i te hinengaro o te tangata e moe ana. —ETITA.]

NGA KORERO MO NGA MATE.

KI TE ETITA O TE PIPIWHARAUROA.

E HOA tena koe. He whakaatu tenei maaku ki a koe, kei te tonu au i etahi o nga tino takuta o konei kia tubitubi korero mo runga i nga mate e mohio iho ana au e pa ana ki te Maori. Kua tau atu na hoki nga korero mo te 'Mate Kohi', ara e kiia ana e te pakeha he *Tuberculosis*, engari ki te pa ki te poho, he *Consumption*. Tenei kei te tukuru atu tetahi whai-korero mo te 'Piwa kirika', ara te piwa e kiia nei e te Maori he 'Piwa Taipou'. He tino tangata nana taua whai-korero. Taku kupu tenei ki nga kai korero o TE PIPI kia manaaki i aua tohutohu. He tangata raruraru aua tangata otira i runga i to ratou whakaaro ki te iwi Maori, ka tahuri ratou ki te tubitubi i aua kupu.

Heoi ano

Na TUTERE WIREPA.

Otepoti, Otakau.

TE PIWA "TAIPO."

(NA TAKUTA RANIERA KAHUNGUNU.)

(D. COLQUHOUN, M.D. Lond.)

TE tau 1809, i tata ki te 1000 nga tangata o Niu Tirenī i mate i te Piwa Taipo; 1500 pea nga tangata i pangia engari kahore i mate. Kahore i mohotia te nui o nga Maori i mate, i pangia, kahore hoki e tūhūtūhia ana nga take mate o te Māori, oira e mara ana he nui nga Maori e pangia ana e tenei mate i o ratou kainga, he nui hoki o ratou e mate ana. E mea ana aku hea a Tutere Wirepa raua ko Pita Pauka kamui te hiabia o te Maori kiā mohi ki ta te takuta pakela korero mo tenei mate, e tino koa ana ahau ki te tūhūtūhi i enei korero. Ko take hiabia he tūhūtūhi ki te roa Maori oira e kore e tana e au. I a reira me tonu e ahau ki tetahi tangata e mohio ana ki nga roa e ruu, heoi māngai moku.

Ko te take tuatahi. He aha te Piwa Taipo, ma te aha tatou e mohio ai iia pa mai ki a tatou? Tuarua: He aha te take o tenei mate? Tuatoru: He aha nga tikanga hei arai atu, a he aha hoki nga rongoa hei patu iia pa mai?

Ki te pangia te tangata e te piwa, kahore e kara te pangia mai; kahore te turoto e mohio ki te rā i timata ai tona mate. Ko tana e mohio ai he ngenge he ruwhā, ahakoa mōe ia okioki e kore rawa ia e pai, ka amini tana mahunga, ka maeke tona tinana ka whi. Kotahi pea te wiki e penei ana ia nuku atu ranei oira e haereere tonu ia i nga ia katoa, mwarā i te ngoikore mā iho o tana tinana ka takoto ia ki te moenga. E ruaki ana ia, kahore he hiabia ki te kai, e anōi tonu ana tona mahunga, ka koroke pea ia ka rere ranei. Mehe-mea i kaha te pangia o te piwa kia kotahi wiki ia e takoto ana ka timata te huri o ana whakaro, ka wairangi mox iho nga korero, ka hiabia ki te tu ki runga ki te haereere. Ka ruu nga wiki ka tino ngoikore rawa ka heke tona tinana. Ka ka tara kiri, ka maroke te arero ka ura, ka pera ano ana niho. Mehe-mea mo te mate ia e mate i te toru o nga wiki, mehe-mea ia e hoki mai hei te toru o nga wiki ka matao tona kiri, ka hoki mai ana whakaro, ka kaha ki te kai. I te nui o tona ngoikore te kaha ki te tu ki te haere ranei heoi ma te tangata tonu e pupuri; i te ngoikore ano o tona hinengarō he kai anake ki a ia, kai pai, kai kino. He maha nga wiki e mau tonu ai tona ahua porangi.

He poto rawa tenei korero mo te ahua o te piwa; kahore i poto katoa nga korero. He tangata ano e ngawari te pangia, he tangata ano e tino kaha rawa. I etahi wa i te mea ka toru nga wiki e takoto ana te turoto, i a ia e whakaro ana kua ora ia ka timata ano te piwa ka mate ano ia mo te toru wiki. I etahi wa e pa a ia te mate ki nga pukapuka, he piwa kino tenei. He wa ano kamui te rere me te puta mai o te turoto o nga whakaro, o te puka.

Ki te puta he piwa ki tetahi taoro, takiwa ranei, he nui nga tangata e pangia, i etahi wa e eke ana ki te nui e pangia i te wa kotahi. Na, ka kīia, he mate horapa te piwa taipo. Na te pakela pea tenei mate i mau mai ki Niu Tirenī, oira kaore ano ia kiā tino mohio tū.

Ko te mea hei whakatuanga i maku māia nei ko te ahua o tenei mate. Kahore rawa i tino maha nga tau kua pa'ure nei o te tino kuaetanga o te tangata ki tenei mate. I nga wa i mua he nui nga tangata i Uropi i mea na te Atua i tuku mai nga mate, he rāi nona ki te tangata, e rongu ana hoki ahau e kīia ana ki te whakaro a etahi Māori na te waimua kīia i tuku mai nga mate penei. He kuaire nga tangata e koreo penei ana. Pai ke atu mehe-mea i tītiro o ratou kanohi mehe-mea e kīia i puta mai enei hanga kino i runga ano i o ratou he i a tōna tikanga kino. Ko tenei ia nga tangata matua o Uropi i rapu ai, a i te ratou kaha ki te aua tītiro he nui ngamā o te Piwa Taipo i kīia e ratou. Ko te mea nui i kīia e ratou ki tenei, ma ko te take nui o te piwa ko nga tikanga parahi te tangata. I kīia tetahi tarutaru ki i te tihi rawa e kore e kīia e te kanohi meoi, engari me tītiro i roto i nga karahi whakamunui te paeaha i kīia tona tino mo atu e tipu ana i roto i nga whakara e nga tangata e pangia ana e te Piwa Taipo. E ngana ana e tana tarutaru nga taha o nga whakaro, ka tapu te tino o te mariao. E pata mai ana i te paku enei tarutaru ki waho ki roto ki te hau, ki te paru ki te kōre te tangata e tapato, ka uru enei tarutaru ki roto i nga wai umu, i nga kai, ka kāinga e te tangata ka horapa tenei mate.

Ki te mea tatou kia kua te Piwa Taipo e horapa me era atu maha o te mate he oia mo te huarahi kia ma te tangata me nga tikanga. Ko te mea nui rawa kia kua rawa nga wai e kino, ki te kino te wai me kohua rawa ka inu ai. Ki te poho huihui te tangata me whakangaro katoa nga mea e puta mai ana i roto i te tangata, ahakoa he wa mate he wa ora ranei,

E hara ano i te tikanga pai te nobo huihui i te wahi iti kotahi, kuaa hoki e tokomaha te haere o te tangata kia kite i te turoro.

Me takoto te turoro ko ia anake i tona ruma, kia kotahi he tang ta bei tiaki i a ia. Kuaa rawa e whakaohohotia, kuaa e tukua kia maranga kia haereere. Me ha tonu ia i te hau pai i nga wa katoa.

Ki te pangia te tangata e te Piwa Taipo, ka hakihaki a roto o tana puku ka angiangi e kore e kaha te ahatanga kua puare, na reira kuaa rawa e hoatu he kai maro mana—he kikokiko, he poaka, he ika. Ko nga kai mana he miraka, he araruta, he hupa kia nui te wai maori hai horoi i roto i a ia.

Mehemea e taera me tiki he takuta mana e whakaatu te mea tika hei mahinga, otira ki te kore he takuta kia mahara ki a aku kupu tohutohu i runga ake nei.

Waiho te turoro kia takoto tonu.

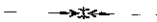
Whangainga ia ki te wai-u ki te hupa ki te ararutu ngawari.

Ki te wera tana kiri tona he hautai ki te wai matao ka horoi i tana tinana kia wha kia rima ranei paninga i te ra.

Kuaa e tukua te tangata kia korero ki te turoro.

Tapukea kia bobou tonu, tona paru me tona wai.

Kia pai te tiaki i a ia mo nga wiki e wha i muri iho i te ngarouga o te piwa, kia mahara hoki kia ono marama, nuku atu ranei, katahi ano tana tinana ka kaha.

HE RETA MAI NO PONEKE.

KI TE ETITA O TE PIPIWHARAUROA.

TENA koe! E mahara ana ahau kei te hiahia etahi o te iwi Maori kia rongu i nga korero o tenei huinga o te Paremete o Poneke. Maku e panui atu ki a koutou.

He nui te whawhai, mo te Pire Whakatikatika i te Ture Kaunihera Whenua Maori o te tau 1900; i ara mai ano ko te Tai-hauauru ki te turaki i te Pire; hai aha ma te Komiti Tu Pakaka o te Tai-rawhiti ki te hapai i tana Ture puta atu ana ki tua o tawauwau.

Na ko nga ture i pahi i tenei huinga o te Paremete, mo te iwi Maori:

1. Ko Te Pire Whakatikatika i te Ture Kaunihera Whenua Maori, 1900.

2. Ko te Pire Horoi—tona tikanga ko nga whakataua a nga Kooti, ahakoa Kooti Piira, e pitihanatia mai nei kia ara ano, he whakawa tuarua; kua horoia katoatia ana whakataua. Ka rawe nga tono whakarawe tuarua i raro i tenei ture.

3. Ko te Ture Kiore.

4. Ko te Ture whakarite moni mo nga Kaunihera.

5. Ko te Ture Arai i nga taonga Maori kia whakamutua te hoko i nga mea Maori ki nga whenua ke.

Heoi no te 8 o nga ra o Noema 1901 ka oukubhia te Paremete, i te 8 o nga haora o te po ka karangatia, e te Honore Minita o te taha Maori nga rangatira Maori katoa, kia hui ki te Paremete; ka tu nga rangatira, ka mihi poroporoaki, ka tu te Minita, a Timi Kara, ka mea, "Whakarongo mai e nga rangatira o te Tu Pakaka, kua pahi nei te ture mo te iwi Maori, kia kaha ki te hapai i te Ture, e kore e ora te Ture ki te waiho noa iho, ma te mahi anake e ora ai. Haere e hoki ki o koutou kainga, kia kaha te whakabaere i nga mahi, no te mea kua tutakina te hoko whenua Maori, e hoki e Tuhohe, kia kaha; e hoki e Ngatiporou, kia kaha; e hoki e Ngatikahungunu, kia kaha; e hoki e Te Arawa i te mea ko koe te Arepa, me te Omeka, te timatanga me te whakamutunga, kia mau ki te karaua; tana ahau te haere atu na i muri i te Kirihimete." Heoi ka takoto te hakari, mea rawa ake ko te 3 o nga haora, kua toru ke tangihanga o te heihei, ka mutu te hui. I muri o tenei ka whiri whiria e te Minita nga tangata hai mahi i nga ruri o nga Ture nei, ko HONE HEKE, TE HEHEHE TURINO, AHIRANA NGATA, TUTA NIHO-NIHO, IHAIA HUTANA, TIMI WAATA RIMINI. Heoi haere ana te Minita ki Turanga, noho mangere noa iho te Komiti nei, kia hoki mai mohotia ai nga mahi.

Tena ra e nga apiha o nga Kaunihera; kua tu nei koutou hui apiha whakabaere mo o koutou iwi, whakaaraha te iwi Maori kia ara ki te mahi whenua, kaore kau he taihoatanga imaianei, kua ringihia hoki te hinu ki nga wiri o nga Ture nei, kua tatanga te rere o nga mahi.

He pono taku e mea atu nei ki a koutou, ko te Kaunihera e puta tona kaha, ka riro i a ia te parahe e ai ta te rangatira. Heoi nei nga korero ki a koutou.

Na to koutou hou

TIMI WAATA RIMINI.

Poneke, Noema 19, 1901.

HE WAHINE TOA.

(Na TIPI-WHENUA.)

HURIA MATENGA.

NA runga i nga korero o te pakarutanga o te Whakapai i panuitia e Te PIPIHARAUROA i mua ake nei i whakaorangia ai tetahi o nga pakeha e Henare Kohere, ka ahu ake nga whakaaro mo Huria (Ngarongoa) Matenga me tana whakaoranga i nga tangata o tetahi kaupuke i pakaru ki Whakapuaka, he maha nga tau kua pahure ake nei. He wahine rangatira a Huria, he mokopuna na Te Puabo, he tangata rongonui ano hoki a Wi Parata (Te Kakakura) raua ko tona teina ko Hemi Matenga. I tae manuhiri au ki Whakapuaka ki te kainga o Hemi Matenga raua ko tana hoa tetahi kainga ataahua. He whare nui to raua, kotahi tekau nga ruina, he hawini pakeha o raua, ko nga ritenga o te whare he tikanga pakeha katoa; nga wahi o waho he pai katoa, te marae, nga kaari, nga wai, me nga tepara heiho me nga paki ano he kainga no tetahi pakeha rangatira kaore he mea i ngaro atu.

Ka tau tera ka haere maua ko taku hoa ki te haereere i te akau; ka tae maua ki tetahi kohatu e kiia ana e te pakeha ko te "Delaware Rock," ko te "Kohatu o Teraweia." Me tatakai ake e au nga korero o tenei kohatu:

I nga ra o mua, i te marangai ka paea tetahi kaupuke ki uta, ko te Teraweia te ingoa, i rere mai i Whakatu ki Nepia. I te ata ka kite atu nga Maori o Whakapuaka o paea ana taua kaupuke ka mohio ratou he mate; ka rere a Hemi Matenga, a Huria me tetahi atu ki tatabi, tokotoru ano ratou, ka matakitaki ki te kaupuke ra e akina ana e te ngaru me nga pakeha ano ki runga pupuri ai. Ka rere nga tane ki te moana ki te whakaora i ana pakeha, otira kore rawa i puta i te mui o te ngaru, heoi ka tu ka matakitaki. Katabi ano ka mea a Huria, "Ko ahau e whakamatau"; ka rere ki te moana ka timata te whawhai ki te ngaru. Ka tata mai te ngaru ka ruku ia ka pupuri ki te rimu ki te toka; ka taha te ngaru ka paea ano; i penei ia a tae noa ki te kaupuke. I te rironga mai o te taura i a ia ka herea ki tona tinana ka kau ki te whenua. I tona unga ki uta, kua ngenge ia, kua mate katoa tona tinana i te kohatu te haehae. Ko te pito o te taura i herea e ratou ki te kohatu na reira i kiia ai taua kohatu, ko te "Kohatu o Teraweia." Na te taura i haria mai e Huria ki uta ka ora nga pakeha o te kaupuke, kotahi

ano te mea i mate he turoro i mate ai, he punghohetanga no te taura ka taka ki te moana toremi tonu atu.

I whakawhiwhia a Huria ki te metara tohu toa, i kiia hoki ia e te pakeha ko te "Kerehi Taringi o Niu Tireni." Ko Kerehi Taringi he wahine toa no Ingarangi, he tamahine na tetahi tangata kai tiaki o te whare-raiti. I pakaru tetahi kaupuke nui, a na Kerehi Taringi raua ko tana papa ka ora nga tangata o taua kaupuke.

E tino whakamanamana ana ahau mo nga toanga o te Maori, i kitea ai he iwi toa taua, he iwi rangatira.

HE TAMAITI TOA.

ITORO te ringa o tetahi tamaiti i Abiteira i te ringa ki roto i te rua he whawha me kore he rapeti he aha ranei i roto, otira i ngua tona ringa; i tana kumenga mai i tona ringa e tautau tonu ana te nakahi, nana tonu i rui ka makeke, otira kua whara ke tona ringa kua uru te puhihana ki ona toto. Ko te mate kau mona ki te whakarua ia; heoi ko tona omanga ki te toki; i te punuki o te toki ka hurihia e ia te kohatu; ka koi katabi ka tapahia e ia tona ringa motu rawa; i tapahia ai e ia he wehi noma kei horapa te puhihana ki tona tinana. I te kitenga o te rata ka mea tera taua tamaiti e ora.

Na, e hoa ma, he tamaiti tino toa rawa tenei; i tona whakaaro nui kia ora ia poutoa ana e ia tona ringa—pai atu te ringa mutu i te rua o nga ringa ki te urupa. E mahara ana ahau ki etahi kupu na te Karaiti mo te tapahi i te ringa i te wae-wae ranei, mo te hikaroa hoki i te kanohi. I penei ana kupu, "Ki te he koe i tou ringa, i tou wae-wae ranei, poutoa, maka atu; he nui ke hoki te pai ki a koe kia kopa koe, kia ringa mutu, ina tomo atu ki te ora, a kia kore e maka atu ki te ahi ka tonu me nga ringaringa e rua me nga wae-wae e rua." He aha te mea kei te pupuri i a koe i kore ai koe e tahuri ki te Atua? Ahakoa he aha taua mea whakarereera atu, kua e wehi engari kia toa, a ma te Atua koe e whakakaha, mana hoki e homai te hari nui te rangimarie ki to ngakau; e kore koe e pouri mo to whakarereenga i te mea e punga nei i a koe, mana e homai he mea pai atu i tau i whakarere ai, i tenei ao ano, a he orangatonutanga he kororia nui i tera ao.

PITOPITO KORERO.

KUA meinga te Tiuka o Ioka inaianei ko te Piriniha o Weiri—ka mahue ona ingoa tawhito.

Kua whakaritea e te Kawantanga ko Apirana T. Ngata M.A., LL.B., hei kai-tiroiro i nga Kaunihera Marae katoa.

Kua whakaetia e te Humane Royal Society kia hoatu he tiwhikete ki a Henare Kohere hei tohu mo tana whakaoranga i te pakeha i te pakarutanga o te Whakapai. Hei a Hurae tuhaina ai nga tohu ki nga tangata toa, e te Kawana Tumuaki o Ahitereiria.

I WERA I TE AHI.

No te 18 o nga ra o Nowema ka wera etahi tamariki tokotoru ki Wiwipatiki, Te Aute, ki roto ki te whare o Rupene Erueti. Ko Rupene i Kereru i te kuti hipi, i mahue iho ki te kainga ko te hoa wahine, ko tetahi bakui, me etahi tamariki tokowha. Ka moe ka waiho te kanara kia ka ana, te weranga o nga whariki ka kangia te whare e te ahi. Ko te hakui te tuatahi ki te puta ki waho, muri mai ko te wahine a Rupene me te tamaiti paku, ka mahue tokotoru o nga tamariki ki roto i te whare, tata tonu te ngaro i te kanga a te ahi. Ko Maria, 10 nga tau, i kainga tonutia ki te moenga, ko Te Ponaka e 3½ tau raua ko Pepe e 2 nga tau i tata rawa ki te tatau o te whare.

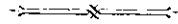
"KIA ORA!" "AKE, AKE, AKE!"

I te taenga o te Tiuka me te Tiukihia o Ioka ki Ingarangi, ka patua atu e Te Hetana e te Piriniha, he waea whakawhetai mo to raua hokinga pai ki te kainga; ko te whakamutunga o nga kupu a Te Hetana he tangi maori, "Kia Ora!" ko te mihi i akona e te Tiuka i a ia i konei. I te whakahoki mai a te Tiuka ka whakawhetai mai hoki ia mo te atawhai a te iwi o Niu Tireni ki a raua, mo te tangi atu hoki mo to raua hokinga ora ki te kainga. I te mea he tangi maori te tangi atu ki a raua ka utua ano ki te tangi maori a Te Hetana ara ki te "Ake, ake, ake!"

TE KURA KOTIRO MAORI.

I hihiko nga tangata o Poneke ki te tautoko i tenei kura i te taenga o Peneti ki reira, ahakoa kua rangona a Poneke he kainga taumaha ki enei tikanga. I mama ai te mahi a Peneti raua ko Apirana Ngata na nga kaumatua Maori i Poneke e noho ana, na Mohi Turei, na Ihaia Hutana na Te Heuheu; i etahi huinga ko enei kaumatua nga kai korero. I roto i te rua wiki i tata ki te £570 te moni i kohia

e ratou. A te kareti taitama o Poneke (Wellington) College e £30, a te kareti kotiro e £57. Ina te mahi.

HE RETA KI A ANARU KANEKI.

Whanganui-a-Tara,
Poneke, Niu Tireni,
Noema 1901.

Ki a Anaru Kaneki,
kei rawahi o te Moana-nui-a-Kiwa.

E Pa,

TENA koe. Tenei matou etahi o nga rangatira Maori o nga moutere o Aotearoa me te Waipounamu, e noho nei i raro i te maru o Ingarangi, ka mea ki te whakatata atu ki a koe. E wehi ana i te hanga he tauhou matou. Otira na o rongo kua hau mai ki enei wahi, na te mamae nui kua pa mai ki a matou. I hono ai te whakaaro ka whakamanawa atu ko koe hei taunga atu mo tetahi kapu.

Tenei pea koe kua rongo i tetahi iwi iti kei raro i te ao e noho ana, ara ko te Maori; e noho tahi nei ratou ko nga pakeha i Niu Tireni. He iwi tenei kei roto i te kuaretanga e noho ana, e whai ana kia whiwhi ki nga matauranga o te pakeha, hei tieki i te ora mo nga tinana, hei ako kia matau ki nga mahi whai hua a te ringa me te hinengaro. He mea tena kua kitea nuitia e to matou whakatupunga. Otira i te uaua o nga huarahi e hikoi atu ai ki te whanuitanga o tera tikanga, kei te purua mai o matou mahara, me nga hiahia ki a tu he kura hei whakaako i a matou kotiro, hei ako i nga mea tane ki nga mahi a ringa, hei hora nui ki to matou iwi i te maramatanga ki nga tini taonga a te pakeha.

I roto i tena ka tuki mai nga rongo o tou whakaaro nui ki nga tikanga penei i tou moutere e noho mai na, to ngakau nui ki te tau-toko i aua tu mahi, me tau whakapau i ou rawa, i kimihia ai e tou tinana e tou hinengaro a i whakawhiwhia nuitia ki a koe, hei whakakaha ake i nga whare whakawhaitanga o nga tini matauranga o nga iwi nunui o te ao.

Koia matou i tuhi atu ai kia hurihia peneitia mai ou kanohi me tou ngakau ki ta matou ka-ranga; kia manaakitia hoki e koe to ratou hiahia mi, kia hopukia te ora mo to ratou iwi. Heoi. Kia ora tonu koe.

NA WI PERE
HONE HEKE
APIRANA T. NGATA
HEUHEU TUKINO
PATEHE KEREHI

KEI NGĀ KAI PAHUA.

KUA kawhakina tetahi wahine pakeba, me tana hoa ana ko Miss Stone te ingoa, e ngā kai pahua o Makeronia, i Uropi. Te take i kawhakina ai he hiahia moni. Kua whakatu aua tangata ki te moni hei utu mo taua wahine e tukua mai ai e ratou. Ko enei tangata he hunga kīno i peia e te Kawanatanga, a e noho ana ki ngā maunga. I haere ano ngā hoia Turaka ki te whai kahore rawa i mau. Me panui te reta a Miss Stone itahi mai ai ki ngā maunga ki tetahi tangata Konotatinopori. E taku hoa honore,

E tuhi atu ana au ki a koe, he whakaatuatu no te 3 o ngā ra o Heptema i hopukia ai au e tetahi ope tangata nui e 40 pea. I a au e haere mai ana i Panako (Bansko) ki Tumara (Djumaala); tokau ma rua aku hoa, he kai whakaako, he tangata kura, me etahi atu.

Ta ratou i mau ai hei hoa moku ko Kataraina Te Hiraka (Tsilka). Te take i hopukia ai maua kia riro ai iu ratou tetahi moni nui. Te moni i tonoa e ratou hei whakaputanga mo maua e £25000. Ko taua moni me utu koura mai. Kaore rawa i mohio te kawanatanga o Taake o Parakeria ranei. I mea hoki ratou me utu aua te moni i te 18 o ngā ra i muri iho i taku hopuranga.

Ko te take i penetia ai mo taku hoa mo Kataraina Te Hiraka, e hapu ana ia a tera e whanau tana tama i ngā mara e toru i muri iho. Kei te whaia maua e ngā hoia Turaka. E tono ana au ia Takuta Haskell kia haere ki Konotatinopori ki te tohe kia utua te moni mo maua, me utu mai ki Samakoff. Hei reira te hunga na ratou nei maua i kahaki hoatu ai i taku oota.

I te tuatahi nui atu te atawhai o ngā tangata i a maua. Engari inahinei i te mea kua rongonui kei te arumia mai ratou e ngā hoia Turaka a tera e roa te utunga mai o ngā moni, kamua ratou ahua reke ki a maua.

Na teira au ka tono atu ki a koe kia tere te honoi i te moni, a kia kaha hoki koe ki te toa atu i te Kawanatanga o Taake kia mutue te whai mai i a maua. Mehemea ki te kore e mutu tera maua e patua e te iwi kei roto nei maua i o ratou ringaringa.

Ka ino i au ki a koe kia tere tonu te whakatu i ngā korero o tenei pukapuka ki te kai whakahaere o Amerika i Konotatinopori. Tono i atu hoki ki a ia ki a whiina ia i a maua i roto i tenei raruraru.

Inoi mo maua. Kei te tiakina maua i roto i te rangimarie a te Atua. Hoatu a maua mihi ki to hoa me to whanau me o hoa. Heoi ano.

Na ELLEN M. STONE.

I kokoti tau te whanautanga o te tama i a Kataraina Te Hiraka. I kore ai te ope nei e mohiotia he kaupahua he whakaritenga na ratou i o ratou kakahu ki o ngā hoia o Taake. Heoi ano ngā kakahu o Miss Stone ko ona kakahu i hopukina ai ia. Hei nga po ka moe i ro rakau i ro ana ranei, kei te taungia hoki ngā maunga e te huka, engari kaore ngā kai-pahua e tutu ki a ia. Ki te whaia ratou ka hereherea a Miss Stone ki te peke heho ka kawhakina. Kaore ano kia whakahokia mai te wahine nei, i te kore o te moni kaore i rite ki ta ratou i hiahia ai. Kua puta te kupu a te Kawanatanga o Amerika ki te aitia a Miss Stone ka whakataua te he ki ngā kawanatanga o Taake o Parukaria.

TE RAUKAHIKATEA.

HEI te 18 o tenei mara mutua ai te kura o Te Raukahikatea, te hokihoki ai ia tangata ki tona kainga ki tona kainga. Ngā tangata i noho ki te kura ako ai i tenei tau: Mokoare Taurete me tana hoa, Reweti Kerehona me tana hoa, no Te Aupouri; Matene Na-ra me tana hoa, Karina Karaka, no Ngapuhi; Te Muea Tokoaia me tana hoa, Ropere Tahurorangi me tana hoa, T. W. Peireiha, no Te Arawa; Poihipi Kohere, Parame-Turei, Ngatiporou; Henare Wainohu, no Ngatipahauwea; Peia Hakiwai, no Heretaunga; Rev. Tei Paerata me tana hoa, no Ngatituharetoa. He tokomaha i tae mai ara ngā rikona, a kua hokihoki.

Ko Te Muea e whakapangia ana hei rikona a e haere ana ki Manawatu, ko Tei Paerata e haere ana ki Wairarapa. Ko te Rev. Hapata Wiremu tana ko Reweti T. M. Kohere ngā kai whakaako o te kareti engari e mutu ana ta Te Wiremu whakaako i te mate o tana wahine. E haere mai a o ko te Rev. Chatterton (Tiatetene) o Whakatu hei whakakapi i te turanga o Te Wiremu. He tangata a te Tiatetene kua kitea tona pai to a aroha ki te iwi Maori, engari karui te poui o te hunga kua tino mohio nei ki a Te Wiremu i te mutunga o tana mahi. No Ngapuhi te reta tangi mai ki a ia. He tau tino pai tenei o ma ou, he nui te mahi, he nui te ngakanu.

TE RERENGA O TE KUAKA.

(NA JAMES BUCKLAND.)

KA whakanoti te pito whakararo o Aotearoa ka papaku ka takoto he koraha onepu, otira i ohorete tonu te pikinga ano ka tu he puke he kurae e tu ana i te moana. Ko Te Rerenga-wairua tenei—ko te kuaha, e ai ki te Maori, e rere ai te wairua ki te po. Kei te rawhiti o tenei kurae he kokorutanga he onepu katoa, ko Kapo-wairua. I kia ai ko Kapo-wairua ko te wahi hoki tenei i huihui ai nga wairua i mua atu i to ratou rerenga ki te reinga. I nga po ka rongu te Maori ki te kapakapa o te parirau o te manu rere-po, ka mea ratou he wairua e haere ana ki te reinga.

Ko tenei kokorutanga, ko Kapo-wairua, te wahi pai atu i Aotearoa ki te matakitaki ki te rerenga o te kuaka. I te ngahuru e kitea ana te pokai kuaka, e 50 ki te 1000, e topa ana i nga takutai o Aotearoa e ahu ana ki te Rerenga-wairua. Ko te pokai o ta ratou rere e rite ana ki te ahua o te marama hou. I te 3 o Aperira kua huihui katoa tona tini o te kuaka ki nga tahuna o Kapo-wairua, tatari ai ki te whakarewanga ki Ahia. I kite ahau i te rerenga o te kuaka, e kore rawa e wareware i a au taku kite ai. I ata matakitaki au ki taku i haere mai ai i te roa o te whenua kia kite. Ko nga tahuna ngaro tonu i te kuaka; e taupatupatu noa ana ta ratou noho i te tino nui rawa, he noa kei runga tonu e whakangi ana i te kore tauranga, ko etahi kei runga i nga tuara o nga mea kua tau, e tutetute ana kia whiwhi ai ki te tauranga. I taua ra e tae mai ana he kahui kuaka, na wai ra ka pnrangi noa iho te ahua o te manu i te tini rawa. A, i te ra e huri ana i te pae moana, ka piki he manu toa, me tana tangi ano, ko te hikitanga o taua iwi huruhuru. Ka piki, ka piki, a nawai ra ano he tongi i te kikorangi. Te rewanga ki runga noa atu ka topa whakamua te te kai arahi, ka ahu ki te raki ka toremi atu te ope haere ki roto o te pouritanga. Tau mai ana te aroha ki a au i te kitenga atu i te ope haere ki tawhiti. Kotahi tekau nga ra i muri mai e tae mai ano e rere ana te kuaka.

E kore e taea e tatou te whai te kuaka kia mohio ai tatou ki te kainga e haeretia nei otira kua kitea etahi tangata rere ai ki Ruhia ara ki Haipiria. E kitea ana te kuaka i nga ra timatanga o Hune i te moana huka i Haipiria. Hei Akuhata, i te mea kua pakari nga pi, ka timata te hoki mai a te kuaka. I te ngoikore o nga pi kaore e rite te hokinga mai ki te rerenga, engari ka okioki ki nga moutere

huhua o te Moana-nui-a-Kiwa. Hei a Oke-topa ka tae mai ano te kuaka ki Niu Tireni. Hei Aperira, hei te ra tuturu ka whakaemi ano te kuaka ki Kapo-wairua i mua atu o te rerenga ki Ahia. Ko nga manu kaumatua e noho tonu ana i Niu Tireni, kaore e hoki ana, kaore hoki e whakawhanau. He whakatauki na te Maori, "Ko wai ka kite i te hua o te kuaka."

WHAI TE MATAURANGA.

KI TE ETITA O TE PIPIWHARAUAO.

E HOA tena koe, e noho mai na i tena wahanga o te motu nei. E hoa i te mea kua tino pakari nei ta tatou manu, a kua taea e ia te rere haere nga wahanga katoa o te motu nei, ka tukua atu e ahau enei kupu ririki hei pikaunga atu mana ki waenganui o taua o te iwi Maori ia takiwa ia takiwa, hei whakarongo ma te taringa, hei whakaaro ma te ngakau.

E hoa e TE PIPIWHARAUAO e rere ki nga moutere rangatira o ia takiwa o ia takiwa, me te whakangakurukuru baere ano i nga kupu i raro iho nei. Tenei pea etahi wahanga o taua o te iwi Maori te noho ngakau kore ana ki te tuku i a ratou tamariki ki te kura, ki taku mohio he whakaaro horihori tenei, i te mea kua tino nui te mana o te pakeha, a ma te mohio ano ki te matauranga o te pakeha ka whiwhi ai tatou ki nga painga katoa. He tino whakaaro rangatira tenei, te tuku i a ratou tamariki ki te kura, ki te whawha noa atu rapea i te matauranga o te iwi nei o te pakeha, a he mea whakamiharo ano ki a tatou ua pihii ake a tatou tamariki i roto i nga whakamatautau a te pakeha.

E riro mai ai taua matauranga o te pakeha, ehara i te mea ma te aha, engari ma te kaha ano o nga matua ki te awihina i te kotiro ranei. He mea tino tika ki a tukua nga tamariki Maori ki nga kura e rite ana, kia whakaako ngia ki nga tikanga a te pakeke nei a te pakcha. Me titiro ra tatou e te iwi ki tenei iwi ki te pakeha, e tino ririki ana ano a ratou tamariki ka tukua ki te kura, a me te tupu mohio ake ano o tenei mea o te tamariki pakeha, he aha ia nei, ehara ia nei i te mea he kaha ki te whawhai kia riro mai te matauranga i a ratou tamariki. Hoi ano taku whai korero.

Kaikohe.

NA PIPIPI POU.

HE MARAMARA MATAURANGA.

E 91,000,000 maero te tawhiti o te ra i te whenua; kua 100,000,000 nga tau o te ra, a ki te peneti tonu te kaangia kia whitu kia tekau ma rima ranei miriona tau e tu mai nei e pau ai te ra.

Te nui o te taiawhiotanga o te whenua e 25,000 maero; ki te pokaina mai i tetahi taha ki tetahi taha ma waenganui e 8000 maero; kotahi koata o te whenua he whenua maroke, e toru koata he wai; e kiia ana 1,500,000,000 nga tangata o te ao, i te mea ano ia kaore ano kia timata noa te whawhai a te Poa raua ko te Igarahi.

E 60,000 maero waea korero kei te moana.

Kei te whakatarohia kia whakatoroa he waea 'whero katoa', ara he waea hei hono i Ingarangi ki ona pakau katoa i te ao, a kia kore rawa e pa ki nga whenua o etahi atu iwi. Kei te kaha hoki te tono a te Kawanatanga o Niu Tireni me nga Kawanatanga o Ahitereiria kia whakatoroa mai he waea i Amerika ki o ratou whenua. Kua whakaaetia tenei waea. Ko te waea mai i Ingarangi ki Niu Tireni i ahu mai ma te tuawhenua o Uropi o Ahia; hei Hingapua kei te rawhiti o Iania ka whakawhiti mai ma nga moutere huihua o te moana ki Ahitereiria; ka rere i te tuawhenua, hei Poihakena ka ruku mai ano ki te moana, a puea rawa mai i Whakapuaka kei te Waipounamu. Ko nga korero o te whawhai i tukua atu i Awherika ki Ranana, hei reira ka haere mai i te huarahi i whakaaturia ake ra a okioki rawa mai i te umia i te poho o Te Pipiwhararua.

E taea e te hoihoi te ora mo nga ra e 25 ahakoa kore ia e kai i te kai miao, engari me iwi wai; te 17 ra ki te kore e kai e iwi ranei; e 5 ano nga ra ki te kai engari kua e iwi.

Te whare teitei atu i te ao ko "Park Row Building," Niu Ioka, Amerika. Te teitei 300 putu, e 29 nga whakapaparanga; e 54 putu te hohou ki te whenua. I te papa ki te pito o te pou kara e 501 putu; e 950 nga tari o roto, e 4,000 nga tangata e mahi ana, e 2,095 nga matapili, e 20,000 tana te taunaha; £600,000 te utu o te hanganga.

I te maero kotahi e 2,263 nga whatingatanga o te tangata kaore i tino roa rawa, i tino poto iho ranei; ki te haere ia i runga i te pahiakara e 572 nga wehenga ona waewae i te maero kotahi.

NGA TIROHANGA WHAKAMURI.

KO nga wiki timatanga enei o te Tau a te Hahi, ko nga wiki whakamutunga o te tau. He tikanga na taua na te Maori ka tae ki te whakaupoko o te maara ka titiro ki te pito i timatai mai ai te mahi ka titiro whakamuri me he kore he taru tu, he matakitaki ranei ki te pai o te ngakitototanga a te kahehu. Waihoki he mea pai ano i te mea ka tae nei tatou ki te puanga o tenei tau, me titiro whakamuri ki a tatou mahi o enei mara ma kua whakaemi nei ki muri. Oira, tuatahi me titiro whakamuri tatou ki nga mahi ki nga hanga nui i puta i tenei tau ki te ao ki o tatou whenua hoki.

I te tuwheratanga o tenei tau kei te kākari tonu te Ingaithi raua ko te Poa, ko te Poa kua hinga kei raro engari kei te kōiri tonu kei te whanawhana non nga waewae. Tae rawa ake ki a Peputere ka hinga i a Mate ko te wāhine nui whakahaatahara o te ao ko Wikitoria, Te Nui, Te Pāi. Tangi ana, ohunga ana tona maru katoa, me te ao. Kua u mai ki Ahitereiria ana hoia, o Ingarangi me Iania, ki te whakaranga o te Kotahitanga o Ahitereiria, ka mate tera i muri, heoi ra haere tonutia mai whiti rawa mai ki Niu Tireni. No tenei wa ano hoki ka kitea a Anihituroa ki te rangi. Muri mai i te whakatuwheratanga o te Paremete Nui o Ahitereiria ka whakawhiti mai te Tiuka o Ioka raua ko tana hoa wahine ki Niu Tireni, i tutaki ai ki te mano o te iwi Maori i Rotorua, i tu ai te hui nui whakahaatahara a te Maori. Muri mai i enei ngahau katoa ka pa he pouri nui ki te ao i te hingaanga i te ringa toto o te kohuru o Wiremu Makimiri te Perehitana o Amerika; i kitea ai tenei kei te noho tahi tonu te kino raua ko te pai; i kitea aihoki te pono o te kupu a te poropiti, "Te timahanga o te ngakau, nui atu i nga mea katoa, kino rawa; e mohiotia ranei e wai?" (Here, 17, 9-)

Tera ano etahi aitia o te ao, nga rangatira i mate, nga kaupuke pakaru, me era atu tini korero o te ao. Ko te mea nui ia ma tatou ma te hunga i waimarie ki te ora, ko te whakawhetai ki te Atua mo tana tohunga i a tatou taera noatanga mai enei ra, me te inoi kia tohungia kia whakakahangia tatou mo nga mahi mo nga mate o tenei tau e takoto mai nei i mua i a tatou. Waiho ake nga mate, nga pouitanga, i muri, titiro whakaranga ki a Ihu Karaiti hei kai-arahi, "te kai timata te kai whakaoti i te whakapono."

ROTORUA-NUI-A-KAHU.

(Nā Te Pīpīwhenua.)

Rotorua-Moana.

KAHORE ano kia tatu taku ngakau mo te tikanga o tenei ingoa o "Rotorua" ara te take i kua ai te moana kotahi ko roto rua, inahoki ra ko tenei kupu ko te *rua* mo nga mea e rua, ehara i te mea mo te mea kotahi, mo te roto kotahi. Ki taku whakaaro ko te ingoa tika ko te Roto-nui, ko te Roto-nui-a-Kahu; ko te Roto-iti ki tetahi taha ko te Roto-nui ki tetahi taha, oira no to raua hononga e te Puna-i-Ohau ka kua nga roto e rua ko Roto-rua, ko nga roto mahaanga. No nga ra pea o muri nei ka honoa tenei ingoa a Rotorua mo te roto kotahi anake.

Hei te hekenga atu o te tereina i Tarukenga ka pai te matakitaki ki Rotorua me Rototi; ki waenganui o Rotorua e tu ana ko te motu i Mokoia. E iwa maero te wahi tino whanui o Rotorua moana. I eke au me te nui o te tangata, Maori, pakeha, ki runga i te tima i a te "Hamurana," ko tenei ano te waka na i a whakawhiti te Tiuka o Ioka raua ko tana hoa ki Tikitere, i to raua taenga ki Rotorua.

He Puna-i-Hangarua.

Ka rere atu i te waapu, ko te "Hamurana" ki Hamurana, ko te "Hinemoa" ki te Roto-iti. I te kainga ano ka whakamau te whakaro kia kite rawa i tenei puna whakamiharo i Te Puna-i-Hangarua, a i kite nga kanohi i whakamiharo te ngakau. I te ngutu o te awa o Hamurana ka tau to matou tima, ka haere ma uta, ka matakitaki ki te ahua o tena awa, purata tonu, kakariki ana. Ko te timatanga o te awa nei i puta mai i roto i te puna e haerea nei e maua kia kite. Ka tata atu ka eke ma te poti, ka mau ki te taura e toro ana i roto i te wai ka kukume. Kei tenei awa e tipu ana tetahi tarataru atahua, he kakari, ka tata te puta ki runga o te wai ka taratara, ko nga putake i punui. I haere tonu matou a tac noa ki te hokinga o te awa kei reira e pupu ana te puna, kei roto tonu o te awa. I te marama o te wai kitea iho ana te take o te puna e piki ake ana te wai i raro i te whenua. Ko nga taha o te puna e tupungia ana e te tarataru wai, kakariki tonu. I te kaha o te piki ake a te wai ki te punga te kapa ki roto kaore e totohu, engari ka heke ano, ka hangai ki waenganui ka hurihuri noa iho, ka whakangaanga, ko te hokinga ake, ka tata ake ki runga ka tipi ki tetahi taha o te puna piri ai, nawai ra ka puranga noa iho te moni ki reira.

Tino kaha atu te matao o te wai. Kaore he puna whakamiharo i ko atu i Te Puna-i-Hangarua. I miharo te ngakau mo te whakaritenga a te Atua hei Rotorua anake nga mea tipua, whakamiharo nga puna, nga roto, nga puia. Ko te whakamaramatanga pea ke tenei, ara he whenua titohoa a Rotorua, mehe-mea kahore enei tuawhenua kua kore rawa he painga o tenei takiwa.

E kua ana he kokopu kei roto i tenei puna e noho ana, he kokopu nui, kotahi putu pea me te hawhe te roa, he upako nui. Ki te whakaaea taua ika, a hei te hokinga ki tonu rua ka puta te tini o te kokopu ki waho, ka patua e te tangata, taki-ki atu te kete te tahu.

Te Motu i Mokoia.

Ka kite ra to matou ope i Hamurana me Te Puna-i-Hangarua ka rere to matou tima ki Mokoia ki te motu o Tutanekei raua ko Hinemoa. I u matou ki te taha tonu o te puia i kaukau ai a Hinemoa i tonu whakawhititanga mai i Owbata i te kumenga a te tangi reka a te koutau a Tutanekei, i te katihanga hoki a te aroha i te tau o taua ake, e a; ayo ika te korero. E toru rawa maero i Owbato ki Mokoia, hei aha kea ki te aroha ka whakahaewatia te matao, te moana, me nga mea whakawehiwehi. E kua ana hoki e te pakeha he "matapo te aroha," kaore oma kanohi hei titiro i te he i te mate, i te kino, ka taketo tonu atu. He mama noa nga mea katoa ki te aroha. "Nui te wai, e kore te aroha e taeta te tini, e kore ano e ngaro i nga awa. Ahakoa i hwaatu e te tangata nga rawa katoa o tonu whare mo te aroha, ka tino whakahaewatia rawatia." E kua ana kei te whare whakakite-kite i Akarana te koutau a Tutanekei i arahi nei i tana whaiaipo i nga wai nui.

He maunga a Mokoia, ko nga taha ko nga wahi tika nui atu te momona, ko te wahi tino momona tenei i kite au i Rotorua: he kainga ano kei reira, ko Uenukiupuku te hapu, engari i to matou taenga ki reira i te tuawhenua katoa. Kotahi rawa te wahine i te kainga i hoki mai i te tuawhenua ki te pitu koura ma ona kaumatua, ko nga tane tokorua i runga i te waka i te moana e hi koura ana. Tata tonu te ki o te peeke koura a taua wahine, i te kimikini o roto ngaro ake te whakama, kei te inoi koura tenei hei pupuri mo te wairua kaore hoki etahi o matou i huri kua a ka po tenei te ra. Ko au tonu to matou tumau, tahu te ahi, uta te kohua, e ruingi ana te koura: ko te ope i waho tonu o te kauta e akiaki ana mai kia hohoro. Maringi ana te kohua koura e pokea ana e te tangata, Maori, pakeha,

tamariki, kaumatua- tae rawa ki a Ihaita Hutanā raua ko te kapene manua te whāotanga. E nga momo pai a Tuhorouta! Ka pau te kohua tuatahi ka tu te kohua tuarua, e tu ana te kohua tuatoru rokohanga ka uaki te tima, ko te maua rerenga ki te Wai o Hinemoa: ko etahi o nga wahine i tapiki ki nga koura mata hei kai ki te puni.

I kite ano matou i a "matuatonga", he kohatu atua kumara. Kia whakato te kumara ka haria ki waenga. He mea ata hanga rawa he whare mo taua kohatu. E kīia ana i hokona tahaetia a "matuatonga" e te tangata. No te po ka tikina ka haria ki Ohinemutu etia i te puni o te iwi ka tikina, a ka whakakohia ano ki Mokoia, ka hanga he whare mona.

Eke ana matou ki te tima ka puta te hau, ahua raruraru rawa to matou unga ki uta. I te po ka hinga etahi o nga teneti i te puni o te hui, wharona ana a Ngatiporou i waho. I whakapaea na ta matou takahanga i nga tapu o Mokoia i puta ai taua hau. Ae p.a.

(Taria te roanga.)

HE RU KINO.

I TE 16 o Noema nei ka puta tetahi ru nui ki Cheviot he kainga kei waenganui o Kaikoura me Otautahi. Na te mea i puta i te awatea i kore ai e hinga he parekura tangata, tera koa kotahi ano te tupapaku he tamaiti i tauia i te horonga o te whare. I te mea kua pakaru te whare i te oioi tonu hoki o te whenua ka tu tonu nga matua i waho me te awhi tonu a te wahine i tana potiki ka mataotao ra. Na te kitenga a tetahi mimita ka tangohia ka whakatakotoria ki te whare karakia.

Kore rawa tetahi tumera kotahi o taua taone i tu, i horo katoa, he maha nga whare i pakaru, kore rawa he whare kotahi i rite mo te nohoia e te tangata, heoi noho tonu te tangata i waho te wahine te tamariki. I horo etahi pari, i panuku tetahi kurae, i pakaru te whenua, titore ana nga huarahi. I titore tetahi awa, ka heke te wai, no te kapititanga ka whakahokia ake ano, ko te pupuhatanga ki te rangi. Kotahi te tupapaku, he takuta, i hurihia e te ru ki waho o te kawhena. Ko te hanga aroha ia ko te wahine ki te nobo i waho i te makariri i te ua; he tokomana i haere ki etahi kainga. Ki te whakaaro kei waenganui i te £10,000 me te £20,000 te utu o nga mea i pakaru o nga whare, o nga taonga.

Elhara i te mea ko tenei taone anake i taea e te ru, i pa katoa ki nga taone o Kanatipere, tae rawa ki Otautahi engari kaore i kaha te

putanga ki enei wahi. Mehemea i kaha te ru ki Otautahi ki te taone nui, kei reira nei nga whare kohatu nunui e tino nui te mate tena koa i waiaurie te kahaanga ki nga taone ririki. Te aitia nui ko te pakarutanga o te tili o te whare karakia nui o Otautahi. Ko te ru tenei o nga pakarutanga. I te ru i te tau 1888 ka whati; i te whakahoanga e £800 te utu; ka pera ano te utu ina hanga ano.

No Hanguere 23, 1855, ka puta he ru ki Ruitema ki Otautahi, ki Whakatu ki Poneke, i Poneke te kahaanga. No Akubata 17, 1868, ka puta ano he ru, i puta ano tenei ru ki Amerika ki Tonga i mate ai ki reira te 25000 tangata, i eke ai ki te £60,000,000 te utu o nga mea i pakaru. No Tihema 5, 1881 ka makere te kaha o te tili o te whare karakia nui o Otautahi. No Hanguere 6, 1886 ko te Rotomahana. No Hепtema 14, 1888 ka whati te tili o te whare karakia i Otautahi.

TAKU WHAIAIPO.

Ki kitoro e piki e mi

He tohu Raumati ki Te Pipihakarua e au.

LE MANU tena ra koe. He moemoea tonu taku mahi ki a koe ki taku whai-ai-ipo o enei marama kua taha ake nei; e hae ana ahau ki a koe e mohio ana ahau kei te puritia koe e te tangata i kore ai koe e tae mai ki to taua taumata, kaore nei ahau i kite i a koe i te matama o Akubata, o Hепtema. No reira kua mangere koe ki te rere mai ki a ahau. E kore e warewaretia e ahau. Heoi ra, kia ora! kia ora, tonu koe. Hei hari korero mai ki nga taringa turi ki ta te pakeha korero. No reira e hoi mai i te motu e nga mea peneri a ahau nei, kaupo ki te titiro reta pakeha kia kaha te hapai i ta tatou manu, kia maia kia toa kia pera ano to taua toa ki te hapai i ta tatou manu me nga tiarara e riri mai nei ki te Paia.

Heoi, kia ora!

Na to hoa,

na E. HONEPA.

Rotorua, Oketopa 24th, 1901.

HE TUPAPAKU NO TE HAHU.

NO te 28 o Noema i mate ai ki Te Horo, Waiapu, te Rev. Hone Pohutu, he mimita no te Pihopatanga o Waiapu. No te 1870 ia i motuhia ai hei mimita, a ka whakaritea ia mo te Parahi o Nukutaurna, Mahia. I tonu tino korohēke rawa ka whakamutua tana mahi mimita, ka hoki ki te kainga. He maha nga tau i noho noa ai ia.

MARAMATAKA: HANUERE.

HE TURE TUTURO.

	Ra 10 ka mate te marama, Sh. 45m. a.m.	
	Ra 24 ka hua te marama, 1 rih. 30m. a.m.	
1 W	Te Kotinga.	
	Ata.	Ahahi.
	Ken. 17 9	Tiu. 10 12
	Rom. 2 17	Kro. 2 8 ki 18
2 H		
3 F		Nohopuku.
4 S		
5 S	Ratapu 2 i muri i te Whanautanga.	
	Iha. 42	Iha. 43
	Mat. 4 ki 23	Mah. 3
6 M	Te Whakaaturanga.	<i>Whakapono a Atanatin</i>
	Iha. 60	Iha. 49 13 ki 24
	Ruk. 3 15 ki 23	Hoa. 2 ki 12
7 H		
8 W		
9 H		
10 F		Nohopuku.
11 S		
12 S	Ratapu 1 i muri i te Whakaaturanga.	
	Iha. 51	Iha. 52 13 me 53
	Mat. 7 7	Mah. 7 35 ki 8 5
13 M		
14 T		
15 W		
16 H		
17 F		Nohopuku.
18 S		
19 S	Ratapu 2 i muri i te Whakaaturanga.	
	Iha. 55	Iha. 57
	Mat. 11	Mah. 11
20 M		
21 T		
22 W		
23 H		
24 F		Nohopuku.
25 S	Whakatahuritanga o Paora.	
	Iha. 49 ki 13	Her. 1 ki 11
	Kar. 1 11	Mahi 26 ki 21
26 S	Ratapu 3 i mua i mua o Reneti.	
	Ken. 1 ki 2 4	Ken. 2 4
	Whkt. 21 ki 9	Whkt. 21 9 ki 22 6
27 M		
28 H		
29 W		
30 H		
31 F		Nohopuku.

* Ko tenei Inoi, Tuhituhi, Rongopai, mo nga ra katoa tae noa ki Te Whakaaturanga.

HE PANUI.

KEI a matou etahi Katikihama hei Akoranga ma te Tamariki, me Nga Inoi mo nga Ratapu. Ki te whakaatu mai tetahi o nga miniti i ana e hiahia ana he tukua noatia.

1. Kotahi putanga o Te Pipiwharaura o te marama
2. Ko te oranga mo te papa e rima hereni (5/-) i te tau, me nooti o te Poutepeta me pane ranei.
3. **Ki te pau nga hereni a tetahi tangata i tuku mai ai ka takaia tana Pepa ki te awhi whero; e rua nga putanga, pena ka whakamutua te rere atu a te Pepa.**
4. E pai ana kia tukua mai nga korero o ia wahi o ia wahi o te Motu, engari kei te E-tata te tikanga mo te ta i aua korero; kia marama te tubitubi.
5. Me peneti te tuhi i waho o nga reta katoa:

KI TE PIPIWHARAUAO,
Te Rau, Gisborne.

HE PANUI

Ki te tangata e hiahia ana ki te Rawiri, ki te Himene: he nui noa atu nga pukapuka kei a au maianei: ko te utu:-

<i>He mea nui, kiri noa</i>	... 2/6
<i>He mea nui, kiri whero</i>	... 3/-
<i>He mea nui, kiri pai</i>	... 4/-
<i>He mea nui kiri pai rawa</i>	... 5/6
<i>He mea paku, kiri whero</i>	... 1/6
<i>He mea paku, kiri pai</i>	... 2/6
<i>He mea paku, kiri pai rawa</i>	... 3/6
<i>He Himene</i>	... 1/6

1/- Ki te tono Himene nga Miniti ki a J. Upton, Akarana, ka iti iho te utu.

Maku e utu te Pane Kuini hei tuku atu i nga pukapuka ki a koe.

NA H. W. WILLIAMS,
TE RAU, GISBORNE.

Ki te hiahia te tangata ki te Paipera, ki te Kawenata, me tono ki te Bible Depository Sunday School Union, Auckland.

Paipera, 2/6, 3/6, 4/6, me te pane kingi 1/-
Kawenata me nga upoko whakamarama 2/6 3/-
4/6, me te pane kingi 3d.

Kawenata paku, me nga waiaata 2/-, 2/6, 3/-, 3/6,
4/-, me te pane kingi 3d.

NGA HUA KAREAO MA TA TATOU MANU.

1/- Nga Whakareo. 10 Wetini Pekatitoki. 5 Parane
Haturana. 1/- Pu. O. N. Bayeziz. Father Bruning, Ihaka te
Waru. 2/6 Tini Waata. 7/- Paora Panu.